

10. Merchie, E., & Van Keer, H. (2012). Spontaneous mind map use and learning from texts: the role of instruction and student characteristics. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.12.077>.
11. Rosling, H.; Rosling, O.; Rosling Rönnlund, A. (2018). *Factfulness: Ten Reasons We're Wrong About the World--and Why Things Are Better Than You Think*. Flatiron Books. p. 288. ISBN 9781250123817.
12. Rothstein, D., & Santana, L. (2011). Teaching students to ask their own questions. *Harvard Education Letter*, 27(5), 1–2.
13. Scardamalia, M., & Bereiter, C. (2006). Knowledge building: Theory, pedagogy, and technology. In K. Sawyer (Ed.), *Cambridge handbook of the learning sciences* (pp. 97–118). New York : Cambridge University Press.
14. Tee T. K, MNAA Mohamed S, Muhammad M, Mohamad M.M, Md Yunos J, Buzan Mind Mapping: An Efficient Technique for Note-Taking International Journal of Social. Human Science and Engineering. 2014;8:28–31.
15. Thomas M. Nichols. *The Death of Expertise: The Campaign Against Established Knowledge and Why it Matters*. 1st. Oxford University Press, Inc. New York, NY, USA ©2017. ISBN:0190469412 9780190469412.
16. Tony Buzan. *Mind Map Handbook: The ultimate thinking tool*. Published 2005 by Thorsons. 235 p.
17. Van Tassel, M. A. (2001). Student inquiry in science asking questions, building foundations and making connections. In G. Wells (Ed.), *Action, talk, and text: learning and teaching through inquiry* (pp. 41–59). New York : Teachers College Press.

Kryvoruchko I. Ya. Analysis of the experience of using the intellect card method in the system of higher military education of Ukraine

The article is devoted to the analysis of the status of higher Ukrainian military education, in particular, the problem of training future specialists of the Border Guard Service, which seeks to develop in the context of the European one, but faces a number of difficulties and problems. The issue of innovative technologies use has been highlighted in the problem of modernization of higher military education. The essence and features of the mind maps method have been presented. The article presents the results of implementation of the method in a network of institutions of higher education of law enforcement agencies and the Armed Forces of Ukraine, the number of which is considerable in the state. The use of the mind maps method by the world community and, for the purpose of comparative analysis, by the Ukrainian educational system, on the example of a higher educational institution of the Border Guard Agency of Ukraine, has been analysed. The fragments of the mind maps usage in the educational process of the Border Guard Academy during the teaching of various subjects (political, economics) have been presented. The results of the conducted surveys, conversations, observations on the presented problem have been processed on the basis of mathematical statistical tools. The state of introduction of the method of mind maps in the system of higher military education of Ukraine has been analysed. Such a study has been carried out on the basis of a comparative method between study groups of cadets of the Border Guard Academy, in different specialties and during the teaching of both humanities and special military educational subjects. The article summarizes the conclusions of the conducted research, the essence of which is the need to change and transform the Ukrainian educational system from a conservative to a liberal and democratic one, in parallel with other social entities in Ukrainian society.

Key words: *method, technology, future border guard officers, mind map, innovation, education.*

УДК 373.3.015.31:502.2-047.22

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.58>

Кутьма-Качур М. І., Горват М. В., Сігетій К. І.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Висвітлено питання щодо розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку у процесі формування природознавчих компетентностей в умовах реалізації Концепції нової української школи. Автори описали методологічний підхід розвитку творчих здібностей учнів початкових класів, зосередили увагу на значенні осередку природи (куточка природи) для сприяння творчої активності учнів. Ефективним засобом реалізації завдань кожної освітньої галузі, наголошують автори, є створення осередків, які відображали б навчальні потреби й інтереси дітей. Організація та функціонування їх створюватиме умови для дослідницької діяльності, розвитку самостійності, організації роботи дітей в парах та малих групах, а також індивідуально. Авторами вказується, що у навчальних осередках можна проводити різні види освітньої діяльності (проводити спостереження та в подальшому їх фіксувати, дослідити та практичні роботи тощо), тому вони мають містити широкий асортимент матеріалів і обладнання до вивчення природознавства у початковій школі.

Водночас автори спрямовують увагу вчителів-практиків на тому, що розвиток творчих здібностей у кожного молодшого школяра залежить від вмілого підбору та застосовування ними на уроці творчих завдань, які сприятимуть урізноманітненню творчої діяльності учнів і забезпечити перехід від репродуктивних, формально-логічних дій до творчих. Наголошено на необхідності використання на уроках різних інтерактивних методів навчання у процесі формування природознавчих компетентностей, відзначено роль учителя для організації процесу розвитку творчих здібностей молодших школярів. Авторами наведено обґрунтовані приклади застосування методів розвитку творчих здібностей у процесі формування предметних природознавчих компетентностей з конкретних тем: тема «Вода» – метод фокальних об'єктів, тема «Птахи восени» – метод комбінованих питань, тема «Сонячна система» – «системний ліфт», тема «Використання деревини» – морфологічний аналіз, тема «Що таке погода та як її передбачити» – «Дерево передбачень» та ін.

Ключові слова: *творчі здібності, природознавчі компетентності, методи розвитку творчих здібностей.*

Сучасний період розвитку суспільства характеризується оновленням всіх сфер його соціального й духовного життя і потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам. Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні згідно Державного стандарту початкової освіти, Концепції Нової української школи, закону «Про освіту» є формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я. В Концепції Нової української школи зазначено, що «кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками» [3]. Тому особливо актуальною нині є проблема розвитку творчих здібностей молодшого школяра.

Молодший шкільний вік має велике значення для розвитку творчого мислення, адже початок системної навчально-виховної діяльності є оптимальним періодом для цілеспрямованого розвитку креативних особистісних якостей школяра [2].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу стверджувати, що проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів завжди була й залишається в центрі уваги багатьох учених як вітчизняних, так і зарубіжних наукових шкіл, а різні її аспекти виступають предметом ґрунтовних дисертаційних досліджень. Над проблемою розвитку творчих здібностей особистості працювали такі видатні постаті педагогічної науки як П. Блонський, О. Духнович, Я. Коменський, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Природу, компонентний склад, методи і прийоми формування, критерії та показники розвитку творчих здібностей досліджували Дж. Гілфорд, О. Матюшкін, Е. Торранс, С. Рубінштейн та ін. Ґрунтовні дослідження проблеми розвитку творчих здібностей, мислення проводили О. Андрійчук, В. Артихович, М. Вітко, І. Галкович, В. Іванова, О. Люк, М. Лук'яненко, В. Павленко, Л. Скалич та ін. Проте, деякі питання розвитку творчих здібностей у процесі формування природознавчих компетентностей залишаються дискусійними ще і нині.

Метою статті є описати методологічний підхід розвитку творчих здібностей учнів початкових класів у процесі формування природознавчих компетентностей.

Творчі здібності молодших школярів – це досить складні психолого-педагогічні явища, розвитку яким повинен сприяти вчитель, добираючи доречний і цікавий природничий матеріал згідно змісту програми, відповідно принципу природовідповідності. Підґрунтям творчих здібностей є задатки, притаманні кожній людині. Але процес перетворення задатків на здібності залежить від умов створення освітнього середовища, яке б «забезпечило високий рівень засвоєння природознавчих знань, постійне удосконалення умінь і навичок дослідження природи з метою кращої ідентифікації себе з природним довкіллям» [1].

Концепцією Нової української школи передбачено створення умов для особистісно орієнтованого навчання в освітньому процесі. Ефективним засобом реалізації завдань кожної освітньої галузі є створення осередків, які відображали б навчальні потреби й інтереси дітей. Організація та функціонування їх створюватиме умови для дослідницької діяльності, розвитку самостійності, організації роботи дітей в парах та малих групах, а також індивідуально. У навчальних осередках можна проводити різні види освітньої діяльності, тому вони мають містити широкий асортимент матеріалів і обладнання до предметів початкової школи. В осередку природознавства (куточку природи) повинні бути: камінці, мушлі, інші природні матеріали, магніти, збільшувальне скло, терези, довідкова література, журнали з природознавства, кімнатні рослини, колекції, гербарії, компаси, карти, обладнання для проведення дослідів тощо. Перелік обладнання для початкових класів відповідає Концепції Нової української школи у загальноосвітніх навчальних закладах I ступеня згідно вимог Наказу № 137 від 13.02.2018 МОНУ «Про затвердження Примірного переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи» і розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа на період до 2029 р.» [4].

Куточок природознавства – це осередок дослідницько-пізнавальної діяльності учнів, в якому діти можуть спостерігати за ростом рослин або створити справжню мурашину ферму для спостереження за життєдіяльністю комах тощо. Також в ньому можна встановити акваріум з рибками. У цій зоні учні вивчають будову сонячної системи і землі, знайомляться з природними та погодними явищами. Тому наповнення осередку стендами, друкованими матеріалами, плакатами, глобусом, макетом сонячної системи і землі та мікроскопом сприятимуть розвитку дослідницьких здібностей дітей.

Розвивати творчі здібності на уроках природознавства або «Я досліджую світ», що реалізує природничу складову, можна по-різному. Однак, для розвитку творчих здібностей більшості школярів важливою є саме роль учителя. Тому одним з основних завдань учителя є управління процесами творчого розвитку учнів, який сприятиме розвитку уяви, асоціативного мислення, здатності розуміти закономірності, прагнення постійно вдосконалюватися, розв'язувати дедалі складніші творчі завдання.

Одним із шляхів розвитку творчих здібностей молодших школярів є залучення їх до продуктивної творчої діяльності. Діапазон творчої діяльності надзвичайно широкий – від розв'язання логічної задачі до наукового відкриття чи пояснення природного явища (процесу). Важливо, щоб у процесі такої діяльності знаходився шлях розв'язання проблеми чи створювався якийсь новий освітній продукт. Проте, для здійснення творчої діяльності необхідно володіти вміннями аналізувати, встановлювати зв'язки між причиною і наслідком,

відкривати закономірності природних процесів, бути готовим до тривалої напруженої праці та приймати нестандартні рішення.

Розвиток творчих здібностей у кожного молодшого школяра залежить від вмілого підбору та застосування вчителем на уроці творчих завдань, які сприятимуть урізноманітненню творчої діяльності учнів і забезпечити перехід від репродуктивних, формально-логічних дій до творчих. Виконання творчих завдань забезпечить швидке набуття знань та вмінь, закріплення і застосування їх на практиці. Психічні процеси пам'ять, увага, увага, мислення – основа для розвитку продуктивного мислення і творчих здібностей. О. Пехота виділяє такі критерії здібностей учнів до творчої діяльності:

– застосування нових підходів до розв'язання навчальних проблем;

– комплексне і варіантне використання в навчальній практичній діяльності всієї сукупності теоретичних знань і практичних навичок;

– бачення нової проблеми у зовні знайомій ситуації, знаходження варіативних шляхів її розв'язання;

– застосування науково-доказового вибору дій у конкретній навчальній ситуації;

– проведення систематичного самоаналізу власної діяльності, дослідницької роботи з творчого узагальнення власного досвіду, досвіду інших;

– прояв гнучкості під час обирання оптимального рішення у нестандартних ситуаціях [5].

Розвиток творчих здібностей на уроках природознавства потребує впровадження технологій проблемного навчання та критичного мислення, що допомагають моделювати освітній процес, виходячи з поставленої мети. Наведемо деякі приклади застосування методів означених технологій, які стимулюють до творчості, розвитку уяви і фантазії.

При вивченні теми «Птахи восени» можна використати метод комбінованих запитань. Учням пропонується сукупність питань, за допомогою яких вона дає певну інформацію:

– Коли? Хто? Куди? Навіщо? (Умовна відповідь: «*Восени птахи збираються в зграї. Журавлі летять клином в теплі краї. Перелітним птахам взимку важко знайти їжу*»).

– Які? Як? Чому? (Умовна відповідь: «*Горобці, синиці, сойки, сороки, дятли, ворони живуть поблизу жител. Таких птахів називають осілими. Вони легше знаходять собі поживу біля людських жител*»).

Для генерації цікавих думок під час вивчення тем доцільно використовувати метод фокальних об'єктів, який допоможе подолати психічну інерцію і генерувати нові та цікаві ідеї. Перевагою методу є нетрадиційний напрямок творчого пошуку (нівелюється залежність від психологічної інерції), недоліком – випадковість знаходження результату. Однак він є простим у застосуванні й сприяє розвитку творчих здібностей. Головна його сутність полягає у перенесенні ознак випадкових об'єктів на той, який має бути вдосконалим (він знаходиться у фокусі). Наприклад удосконалюється об'єкт «вода». Випадкові об'єкти: кішка, їжак, гуска. Для підбору якостей та властивостей випадкових об'єктів застосуємо загадки:

– Хто пухнасту шубку має, – Гострий, круглий і колючий

Лагідно її вмиває, І ні крапельки не злючий (*їжак*).

Мишка страх її боїться,

Адже це сердита... (*киця*).

На ставочку я зустріла

Дивну птаху сіро-білу.

Шию птаха вигинала,

І шипіла, і кусалась.

– Лізь у воду, боягузка,

Прошипить до мене ... (*гуска*).

Виділяємо ознаки випадкових об'єктів, зазначені в загадках: кішка – пухнаста, лагідна, сердита; їжак – гострий, колючий, круглий; гуска – дивна, сіро-біла, шипуча.

Переносимо ці властивості на об'єкт «Вода»

Вода – пухнаста. Сніг – це теж вода у твердому стані. Свіжий сніжок пухнастий, як біла кішка.

Вода – лагідна. Жаркого літнього дня вода в озері тепла, лагідно пестить і освіжає наше тіло .

Вода – сердита. Коли на річці льодохід, вода скаженіє, реве, гуркоче наче сердиться.

Вода – гостра. Бурулька висить – вода в твердому стані, як прозорий гострий цвях.

Вода – колюча. Взимку дерева вкриті білим колючим інієм. Це замерзла водяна пара осіла на дерева.

Вода – кругла. Град, який випадає в теплі літні дні твердий і круглий.

Вода – дивна. При охолодженні всі тіла зменшуються в об'ємі, а вода замерзаючи, збільшується в об'ємі.

Вода – біла. Сніг білого кольору.

Вода – шипуча. У процесі кипіння в чайнику – шипить.

При ознайомленні з Сонячною системою актуальним для застосування є метод «Системний ліфт». На прикладі ліфта можна актуалізувати необхідні знання і перейти до вивчення нового матеріалу: «Клас → перший поверх → школа → вулиця Коменського → 2 мікрорайон → місто Мукачеве → Закарпатська обл. → Україна → материк Євразія → планета Земля → Сонячна система → галактика Чумацький шлях → Всесвіт».

Виключної цінності під час вивчення тем природознавства набуває «Морфологічний аналіз» – метод розвитку творчих здібностей. Мета його – виявити всі можливі варіанти вирішення даної проблеми, які можуть

бути втрачені при простому переборі варіантів. Для цього учні будують «морфологічну таблицю». Метод дозволяє почати формування прагматичного і раціонального ставлення до природних ресурсів. Наприклад, під час вивчення теми «Використання деревини» зазначити, що деревину можна замінити іншими матеріалами (скло, тканина, метал, пластмаси) або знайти інший спосіб раціонального використання дерева. За допомогою морфологічного аналізу складаються і вирішуються екологічні завдання. Наприклад, «Як вижити тваринам і рослинам при забрудненні навколишнього середовища» під час вивчення теми «Рослини і тварини Червоної книги України» та ін.

Водночас, дуже важливо формувати у молодших школярів уміння критично оцінювати проблему, а саме:

– розуміти проблему в навколишньому світі;

– розмірковувати, що відомо про цю проблему, як її розв'язати.

Добре відомо, що перші реакції дітей на інформацію мають тенденцію виражатися емоційно в термінах «подобасться» та «не подобасться». Ефективним методом формування згаданих умінь є побудова «Дерева передбачень», де «стовбур» – проблема (ключове слово), «гілочки» – аргументи, «листочки» – передбачення. Учні записують свої припущення і роблять наліпки на дереві, формулюють висновки. Наприклад, під час вивчення теми «Що таке погода та як її передбачити», усвідомлення того, що погоду можна передбачити і підготуватися відповідно до її перебігу, спонукає учнів до таких дій: на стовбурі записують проблему («Дізнатися, яка буде погода»), на гілках – ознаки передбачення погоди, на листочках – якою має бути погода.

Серед методів, які сприяють розвитку творчих здібностей виділяється *евристична бесіда*. Метою використання евристичного методу є: підтримання пізнавального інтересу учнів, розвиток уваги, мислення, активізація учнівської діяльності. Окрім традиційних видів евристичних бесід цікавим різновидом стимулювання розвитку творчих здібностей є евристична загадка відгадка якої реалізується через: персоніфікацію (Жовте тільце в жовту смужку, жалить боляче ця мушка – бджола), упредметнення (Вона на небі проживає, на землю сльози проливає – хмара), протиставлення (Не кінь, а біжить, не ліс, а шумить – річка).

Поділяємо думку науковців про те, що розвиток уяви і фантазії сприяють кращому розвитку творчих здібностей молодших школярів. Без уяви і фантазії учні не могли б виконувати ролі в ігрових ситуаціях, робити припущення щодо кінцевих результатів діяльності, моделювати тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток творчих здібностей молодших школярів впливає на творчу їх діяльність. Творчість – це завжди творення, тобто побудова нового та оригінального, нестандартного. У творчій діяльності недопустимі такі фактори: копіювання, діяльність за готовим взірцем, наслідуванням. Варто зазначити, що при підборі методів розвитку творчих здібностей молодших школярів вчителю слід враховувати як вікові особливості так і інтелектуальний рівень учнів класу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективними розвідками вважаємо вивчення проблеми підготовки студентів до розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі формування природознавчих компетентностей.

Використана література:

1. Горват М. В., Кузьма-Качур М. І. Шляхи удосконалення акмеологічного середовища для формування предметних компетентностей молодших школярів на уроках природознавства. *Молодь і ринок*. 2016. № 6 (137). С. 23 – 27.
2. Кузьма-Качур М. І., Качур В. П., Барна О. М. Ретроспективний аналіз становлення феномену творчого мислення молодших школярів. Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука». Мукачєво-Ченстохова : РВВ МДУ; Академія імені Я. Длугоша, 2019. Випуск 1(26). С. 122-125.
3. Нова Українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 31.01.2020).
4. Орієнтовний перелік засобів навчання в початковій школі. URL: <http://www.ukrdidac.com.ua/ru/katalog/sec/14> (дата звернення: 21.12.2019).
5. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота та ін. Київ : А. С. К. 2003. 255 с.

References:

1. Horvat, M.V., Kuz'ma-Kachur, M.I., 2016. Shlyakhy udoskonalennya akmeolohichnoho seredovishcha dlya formuvannya predmetnykh kompetentnostey molodshykh shkolyariv na urokakh pryrodoznavstva [Ways to improve the acmeological environment for the formation of subject competences of younger students in science lessons]. *Youth and the market*, 6(137), pp. 23-27.
2. Kuz'ma-Kachur, M.I., Kachur, V.P., Barna, O.M., 2019. Retrospektyvnyy analiz stanovlennya fenomenu tvorchoho myslennya molodshykh shkolyariv [Retrospective analysis of younger students' creative thinking phenomenon]. *International scientific journal «Osvita i nauka»*, 1(26), pp. 122-125;
3. Nova Ukrayins'ka shkola. Kontseptual'ni zasady reformuvannya seredn'oyi shkoly [New Ukrainian School. Conceptual principles of secondary school reform]. [online] Available at: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [Accessed 31 January 2019].
4. Oriyentovnyy perelik zasobiv navchannya v pochatkoviyi shkoli [Indicative list of elementary school teaching aids]. [online] Available at: <http://www.ukrdidac.com.ua/ru/katalog/sec/14>.
5. Pyekhota, O.M., Kiktenko, A.Z., Lyubars'ka, O.M. and other. 2003. Osvitni tekhnolohiyi [Educational Technology]. Kiev : A.S.K.

Kuzma-Kachur M. I., Horvat M. V., Siheii K. I. Primary school students' creative abilities development in the process of forming natural competences: a methodological approach

The article deals with the primary school students' creative abilities development in the science competences formation process in the conditions of the New Ukrainian School Concept realization. The authors described a methodological approach to the primary school students' creativity development, focusing on the nature center value (the corner of nature) to promote the creative activity of students. The authors emphasize that an effective way of the each educational field tasks accomplishing is to create centers that reflect the children's' educational needs and interests. The organization and functioning of them will create conditions for research, independence development, organization of children's work in pairs and small groups, as well as individually. The authors point out that different types of educational activities can be carried out in educational centers (observation and further recording, experiments and practical work, etc.), so they should include a wide range of materials and equipment for the science study in primary school.

At the same time, the authors draw the teachers' attention to the fact that the primary school students creative abilities development depends on the skillful selection and application of creative tasks at the lesson, which will facilitate the diversification of students' creative activity and ensure the transition from reproductive, formal and logical activity to creative. The necessity of using various interactive teaching methods in the process of forming natural sciences competences was emphasized at the lessons, the teacher's role in organizing the primary school students' creative abilities developing process was emphasized. The authors give substantiated examples of creative abilities development methods' application in the process of the subject scientific competences formation on specific topics: theme "Water" – method of focal objects, theme "Birds of autumn" – method of combined questions, theme "Solar system" – "system elevator", theme "Use of wood" – morphological analysis, theme "What is the weather and how to predict it" – "Tree of predictions" and others.

Key words: creative abilities, natural sciences competences, creative abilities development methods.

УДК [78:37.013.82-057.874]:159.92(045)Ч
DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.59>

Куцин Е. К.

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ МУЗИКОТЕРАПІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ШКОЛЯРА

Розглядається вплив музики на психіку і соматичний стан школяра. Показано вплив ритму, мелодії, співочого звуку на фізичний і психічний стан дитини з точки зору психології та фізіології. Доводиться, що музика має значний гармонізуючий вплив на психіку і фізичний стан дитини. Обґрунтовується можливість застосування музичної терапії в практиці профілактики і лікування негативних психічних і фізичних станів дітей. В роботі розглядається, що моторно-ритмічний матеріал здійснює потужний вплив на дитину періодичністю пульсації, що доповнюється акцентами, гармонійними співзвуччями, мелодійними спадами і нагнітанням, силою звуку і його градаціями. Виявлено, що в музикотерапії особлива увага приділяється ритмічному вихованню, яке справляє сильний вплив на біологічні ритми людини. Доводиться, що ритм є властивістю, яка визначає життєдіяльність людини: він викликає стан гармонії і не тільки організовує пластику тіла, але і регулює ритмічні процеси нервової системи. Зміна біоритмів веде до психосоматичних відхилень, порушень тонкої і грубої моторики, словесної комунікації і соціальних контактів особистості. Ритмічне виховання регулює і нормалізує порушення біоритмів, сприяє гармонізації емоційних станів у школярів.

В ході дослідження було виявлено, що основним змістом музикотерапії для школярів є комплекс різноманітних методик, способів і прийомів музично-виховного впливу, які здійснюються за допомогою активної і рецептивної діяльності. До рецептивної діяльності відноситься сприйняття музики, ефект від якої часто залежить не тільки від вибору музичного твору, скільки від психологічних особливостей школяра. Було встановлено, що емоційна чуйність на музику і потреба в ній пов'язані не тільки з наявністю музичних здібностей, а й з рівнем нейротизму, тобто тривожності і чутливості дитини.

Ключові слова: музикотерапія, школярів, ритм, психічний стан, фізичний стан, психіка, лікування, вплив.

Однією з актуальних проблем, яка найбільш активно розробляється в сучасній науці, є дослідження психофізіологічних особливостей сприйняття музики, а також її впливу на системні психофізіологічні процеси забезпечення діяльності та поведінки людини. Музика є не тільки основним методом впливу на дитину, але і супроводжує навчально-виховну, лікувальну і корекційну діяльність. Вплив музики не тільки готує дитину до навчання, а й покращує психічні процеси і пізнавальну діяльність. Допомагає сформувати потрібний емоційний настрій, дає можливість розслабитися і відпочити. Музика дає можливість дитині знаходити своє місце в групі дітей, вибирати і висловлювати свої переваги, формує вміння чути інших, співпереживати, спілкуватися, що особливо важливо для дітей в сучасному світі.

Основою для обґрунтування теоретичних засад музикотерапії становлять основні положення вікової музичної психології (В. І. Петрушин та ін.) [7]. Досить провідними фахівцями в цій області є І. М. Догель, В. П. Лапшин, М. Х. Левітан, М. Р. Могендович, В. Б. Полякова та інші [2]. Психологами стверджено, що за допомогою певної мелодії можна спонукати до певного емоційного стану людини. Цієї проблеми у своїх наукових доробках торкалися такі відомі науковці як Л. С. Брусиловський, Г. Г. ДекерФойгт та інші [1; 3].